Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапісь, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.
Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты на 1 год 4 зл. 5с, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. | Вільня, 27 жніўня 1932 г. | № 24 (49)

Характэрны цыркуляр.

Увесь культурны сьвет ужо даўно прызнаў абсалютную неабходнасьць для народнае школы вучыць дзяцей у іх роднай — *матчынай мове.* Гэты чыста пэдагогічны прынцып абсалютна бясспрэчны, і тая дзяржава, каторая ня трымаецца яго, ніколі ня можа выпаўніць свайго цывілізацыйнага заданьня ў адносінах да тых сваіх грамадзян, якія пазбаўлены роднае школы.

Мы ўжо адзначалі — на падставе інфармацыяў польскае ўрадавае прэсы („Кур. Віл.“), што ў Заходняй Беларусі, дзе для беларускіх дзяцей існуе прымус вучыцца ў „повшэхных“ школах папольску, вынікі школьнае працы проста катастрофальныя: між іншым аб іх гаворыць *паўторная няграматнасьць*, сустраканая сярод гадунцоў польскіх школаў у Зах. Бел.. Але ані польскае грамадзянства, ані школьныя ўлады ня робяць з гэтых фактаў, сьцерджаных публічна, належнага дый наагул *адзінага* магчымага ў гэтай справе вываду, якім ёсьць увядзеньне беларускае выкладовае мовы ў дзяржаўных школах для беларусаў. *Палітычнае* заданьне польскага школьніцтва ў Заходняй Беларусі стаўляецца вышэй за ўсе *пэдагогічныя* прынцыпы.

Калі прыпомнім старыя часы панаваньня на нашай зямлі царскае Расеі, дык і там школа праводзіла не культурна-пэдагогічныя, а чыста палітычныя мяркаваньні. Але была галіна, у якой пэдагогічнаму прынцыпу вучэньня дзяцей у роднай мове ўсё-ж была роблена пэўная ўступка: гэта — ў галіне навучаньня рэлігіі. Праўда, у адносінах да беларусаў тасаваўся такі фальшывы прынцып, што нібы то „материнскій язык“ беларусаў праваслаўных ёсьць расейскі, а беларусаў каталікоў — польскі. Але, прыкладам, запраўдныя палякі мелі магчымасьць вучыць дзяцей сваіх рэлігіі у дзяржаўных народных школах — папольску.

Надовячы ў абшарніцкім „Слове“ (№№ 198 і 199) былы вышэйшы ўрадовец, абшарнік з Слонімшчыны, Уладыслаў Есьман зрабіў цікаўную рэвэляцыю. Паводле ягоных слоў, навет у галіне навучаньня рэлігіі ў польскіх дзяржаўных школах тасуецца ў адносінах да беларускіх дзяцей усё той-жа палітычны прынцып недапусканьня роднае мовы. „Вучыцялі народных школ у (Слонімскім) павеце атрымалі ад сваей улады цыркуляр з загадам паразумецца з бацькамі вучняў, ці не хацелі-бы лепш, каб навука рэлігіі адбывалася *ў польскай мове, а не расейскай*, як было дагэтуль“... У выніку гэтага, як сьцьвярджае п. Есьман, „вызначаны ўрадам вучыцель, які мае ўладу накладаць кары за непасыланьне дзяцей у школу, *намаўляе* (беларуса), каб згаджаўся на навуку рэлігіі папольску“...

Як бачым, замест аднае аномаліі, астаўшаеся ад царскіх часоў, польская школьная ўлада хоча стварыць другую аномалію.. Навет з галіны выкладу рэлігіі беларуская мова ў нас рашуча выкідаецца, хаця ў абароне яе правоў — паводле слоў таго-ж п. Есьмана — выступаюць навет... айцы езуіты!

Вось — пасьля ўсяго гэтага, пасьля сьцьвярджэньня факту нарушэньня бясспрэчнага права беларусаў на навуку ў роднай мове — галоўны рэдактар абшарніцкае часопісі пазволіў сабе зьмясьціць у „Слове“ № 201 гэткія радкі:

„Мяне дзівіць становішча некаторых палякоў, якія хочуць аднолькава разглядаць нашу (польскую) палітыку ў адносінах да беларусаў і ў адносінах да гданскіх немцаў. Беларусы ледзь пачалі тварыць сваю культуру, і йдзе ім гэта ня вельмі добра, нямецкая-ж культура існуе некалькі стагодзьдзяў, і „барацьба“ з ёй ёсьць нешта зусім іншае“.

Так, „ня вельмі добра“ ідзе наша культурная творчасьць, бо-ж беларусы ня маюць сваей дзяржавы, як маюць немцы. У Савецкай Беларусі, якая за некалькі гадоў адноснае свабоды падняла беларускую культуру на большую вышыню, чым Літва, Латвія, або Эстонія — сваю, цяпер ідзе рашучае змаганьне маскоўскага нацыяналізму з усімі праявамі самастойнасьці беларускае нацыянальнае культуры, а ў Заходняй Беларусі навет навука рэлігіі даецца дзецям беларускім у чужой для іх мове... Ці-ж дзіва, што ў такіх варунках тварэньне беларускае культуры ня можа йсьці поўным ходам?

Але-ж да таго, каб гэтае тварэньне нашае нацыянальнае культуры запыніць, і заклікаюць усьцяж дзяржаўную ўладу Польшчы паны абшарнікі — праз вусны сваіх „спэцаў“-журналістаў тыпу п.п. Мацкевіча і Студніцкага. І — судзячы паводле цыркуляру школьнае ўлады да вучыцялёў Слонімшчыны — голас іх не астаецца бяз водгуку.

Ці-ж запраўды школьныя ўлады так рашуча ідуць па шляху недапусканьня да навучаньня беларускіх дзяцей у роднай мове навет рэлігіі?!... Цікава было-б пачуць нешта аб становішчы ў гэтай справе вышэйшых кіраўнікоў дзяржаўнага школьніцтва на землях Заходняе Беларусі і даведацца, ці „цыркуляр“ гэны адносіцца толькі да Слонімшчыны, ці да ўсіх беларускіх зямель у Польшчы?

Работа чорных сілаў

Польская прэса падае жудасную вестку з Гальшанаў. Вестка гэтая паказвае, што, як калісь у царскай Расеі, так і цяпер сярод нашага народу працуюць нейкія цёмныя сілы, каторым недаспадобы мірнае сужыцьце розных нацыянальнасьцяў на Беларускай зямлі.

Нейкія асобы, „абураныя“ тым, што непадалёк ад каталіцкага касьцёлу ў Гальшанах здаўна стаіць жыдоўскі дом нейкага Капэлёвіча, рабілі крокі, каб сабраць грошы і выкупіць гэты дом ад яго ўласьніка. Аднак, да куплі не дайшло, бо не маглі згаварыцца аб цане. Тады тыя асобы, — як відаць, „хрысьціяне“ толькі па імені, але не па духу, — пачалі шукаць іншага спосабу пазбыцца нямілага суседа. І спосаб знайшоўся.

15 жніўня, ў дзень сьвята Маткі Божае, адбывалася ўрачыстае набажэнства ў Гальшанскім касьцёле і працэсія на вуліцах мястэчка. Народу зьехалася многа. Неўспадзеўкі нехта пусьціў сярод народу ілжывую вестку, што нібы-то жыды з дому Капэлёвіча кідалі ў працэсію камяньне. Знайшліся правадыры, каторыя падбухторылі таўпу ісьці разграміць дом Капэлёвіча. І вось грамада людзей кінулася на гэны дом, уварвалася ў сярэдзіну і пачала яго руйнаваць. Жыхары дому ў страху ўцяклі. Пагромшчыкі пачалі біць і ламаць вокны і дзьверы ды зрываць дах.

Пакліканая паліцыя з трудом разагнала пагромшчыкаў і некалькіх заарыштавала.

Ганьба тым, хто так ганебна ашукаў даверчывых сялян і падняў іх на нягоднае дзела. Ганьба тым большая, што сваю агідную работу яны робяць прыкрываючыся Крыжом і імем Хрыста, сьветлыя запаветы каторага самі-ж сваімі паступкамі топчуць.

Новая вайна Кітаю з Японіяй.

Усе паасобныя павадыры Кітаю, неяк згаварыўшыся, маюць выслаць у Манджурыю вялікую і добра азброеную армію. З свайго боку, Японія, маючы ў Манджурыі даволі нязначныя, а да таго-ж параскіданыя на вялікім прасторы ваенныя сілы, сьпешна кідае на граніцы Кітаю і Манджурыі новыя войскі. Кітайскія генаралы ідуць на Мукдэн, а японскае войска сьпешным маршам ідзе на Пэкін, каб захапіць усе шляхі, што злучаюць Манджурыю з Кітаем.

Такім чынам, Японія, змушаная да гэтага стратэгічнымі мяркаваньнямі, перанесла ўжо ваенную акцыю сваіх войск на тэрыторыю Кітаю. А гэта, зразумела-ж, страшэнна папсуе і без таго ўжо нячувана цяжкае міжнароднае становішча Японіі, ня кажучы аб новых грашовых выдатках ужо вельмі расхістанай фінансова Японіі.

Справа ў тым, што ведамая камісія Лігі Нацыяў пад старшынствам англійца Лятона, якая больш паўгоду назад была выслана ў Шанхай і Манджурыю, выдала ўрэшце сваю справаздачу аб японскай акцыі ў Манджурыі. Справаздача гэтая запраўды-ж палітычна і маральна забойчая для Японіі. Камісія ня толькі сьцьвярдзіла поўную і выключную віну Японіі ў Манджурскім канфлікце яе з Кітаем, але да таго-ж бясспрэчна даказала сьведамае згары й задоўга абмысьленае правакаваньне Японіяй усяго Манджурскага канфлікту, каб мець зачэпку дзеля

ваеннага захопу гэтае вялізарнае краіны Кітаю, нятыкальнасьць якога Японія абязалася у міжнародавых трактатах шанаваць. Гэтая справаздача камісіі Лігі Нацыяў, якая ў блізэйшым часе мае быць прынята Лігай, выклікала глыбокае здаваленьне ў-ва ўсім сьвеце, з выняткам зразумела-ж, самай Японіі, дзе выклікала буру абурэньня. Нікопі яшчэ орган Лігі Нацыяў не казаў такой мовай аб паступаньні сябры Лігі. Японія апынулася ізаляванай — увесь сьвет аказаўся проці яе. Такім чынам — ваенны пасьпех Японіі ў захватнай вайне з Кітаем пацягнуў за сабой нябывалае яшчэ **палітычнае парамэньне Японіі** на міжнародавым груньце.

Бясспрэчна вялізарную ролю адыграла ў-ва ўсім гэтым **Амэрыка,** якая адкрыта заявіла, што будзе ўсемі спосабамі падтрымліваць Лігу Нацыяў у яе акцы, якая павінна рашуча змусіць Японію шанаваць падпісаныя яе ўрадам пакт Лігі Нацыяў і „трактат Кельлёга". Бо-ж, як дадаў тольскі-што міністар Злуч. Штатаў Стымсон, Амэрыка зусім не на жарты ці зьдзекі стварыла гэты трактат, забараняючы вайну, але мае цалком паважна пакласьці яго ў аснову ўсей міжнародавай палітыкі..

Як ведама, Амэрыка зьяўляецца рашучым ворагам Японіі і ўсьцяж рыхтуецца да неадхільнага ваеннага разрахунку з ёй. Адсюль можна зразумець, скуль плыве новая хваля ваеннай адвагі й рызыкі кітайскага ўраду — ў яго выступленьні проці Японіі. Японіі будзе ў Манчжурыі горача, гарачэй мо' навет, чым пад Шанхаем...

А што-ж робіць СССР?

Трэба ўспомніць, што, як высьветлілася толькі цяпер, Японія мелася абвясьціць вайну СССР ужо год назад—перад самым распачацьцем шанхайскай экспэдыцыі, каб цалком выперці СССР з Манчжурыі і з Манголіі. Толькі неспадзяваны зусім для Японскага Штабу паважны ваенны адпор з боку Кітаю, зацягнуўшы шанхайскі паход блізу на паўгоду, адратаваў тады СССР ад „кароткага", але забойчага ўдару з боку Японіі. Хто тады фінансаваў ды азбраяў гэройскія кітайскія дывізіі пад Шанхаем, можна лёгка згадаць. Так сама й цяпер — „лёяльна" ўстрымліваючыся ад правакаванага Японіяй ваеннага „адказу" на ўсё, што робіцца японскімі агентамі ў Манчжурыі, СССР „чакае разьвіцьця выпадкаў"...

Тымчасам 450-мільённы Кітай... мае вялізарныя запасы „гарматнага мяса", у якім патонуць сотні японскіх гарматаў... Але надоўга ўжо сілаў у Японіі на страляньне з сваіх гарматаў ня хопіць. На вайну, як казаў Наполеон, патрэбны толькі тры рэчы: грошы, грошы і яшчэ раз грошы... А японскія фінансы разладзіліся... Замежны-ж крэдыт—навет на ваенныя заказы — можа быць **забаронены урадамі дзяржаў — сябраў Лігі Нацыяў навет прыватным банкам і фабрыкам.**

Вайна паміж Японіяй і СССР—на валаску.

Апошнія данясеньні радавага пасла ў Японіі аб яе ваенных вялізарнага размаху падрыхтаваньнях у Манчжурыі выклікалі ў Маскве вялікае неспакойства. Пасол Траяноўскі піша, што гэтыя падрыхтаваньні могуць быць скіраваны галоўным чынам проці СССР. Добрая частка японскай прэсы адкрыта трэбуе вайны проці СССР.

Адзін з галоўных правадыроў ваеннай партыі ў Японіі ген. Арaці зусім выразна і адкрыта заявіў у публічнай прамове аб **канешнасьці вайны проці „аднаго з варожых суседзяў новай Манчжурскай дзяржавы".**

„Калі-б мы спыніліся на тым, што намі зроблена дагэтуль у Манчжурыі, дык усе тыя вялізарныя ахвяры, якія Японія ўжо прынесла гэтай справе, ня мелі-б ніякага сэнсу. **Трэба давесьці справу да канца,** каб жыцьцё й дабытак Японскіх грамадзян у Манчжурыі былі забясьпечаны на будучыню ад злой волі нашых ворагаў-суседзяў"...

З увагі на ўсё гэта ў Маскве расьце перакананьне аб тым, што **вайна з Японіяй — неадхільная і можа выбухнуць у бліжэйшыя тыдні.**

А таму—хіба-ж ясна—Масква ізноў робіць усе высілкі, каб ізноў спробаваць так лоўка ўдаўшаеся паўгоду назад **кітайскае дывэрсіі,** толькі цяпер ролю Шанхаю мае іграць Мукдэн або Пэкін.

Пратэст Японіі проці канцэнтрацыі радавых войск.

Манчжурскі (?) ўрад запратэставаў у Маскве проці канцэнтрацыі радавых войск на граніцы Манчжурыі, для якіх быццам будуюцца казармы на манчжурскай тэрыторыі. Манчжурскі ўрад патрэбаваў безадкладнага спыненьня гэтай варожай акцыі з боку СССР.

Японскае войска ў Шанхаі.

У Шанхай прыбыла новая партыя японскіх войск. Прэзыдэнт места запратэставаў проці гэтага.

Японскія ваенныя опэрацыі.

Японцы занялі Нью-чванг, партовае места ў Манчжурыі. Японскі ваенны флёт агнём сваей артылерыі разграміў кітайскае войска, якое аблажыла места, бароненае японскім гарнізонам.

Ваенная дыктатура ў Кітаі.

Кітайскі ўрад прыняў адстаўку Чанг-Сю-Лінга, а адначасна стварыў надзвычайную ваенную камісію ў складзе 13 генаралаў. Камісія, якая будзе мець сядзібу ў Пэкіне, мае выдзяліць з свайго складу „камітэт 3-х", на чале з Чанг-Кай Шэкам, які фактычна будзе мець дыктатарскую ўладу ў Кітаі. Чанг-Кай-Шэк скіраваў ізноў да прэм'ера Ванг-Чэк-Вэйя прозьбу ўзяць назад адстаўку, абяцуючы яму здаволіць яго дамаганьні. Але справа гэтай адстаўкі перастае цяпер быць актуальнай.

Дыктатура Чанг Кай-Шэка, слаўнага пераможцы пад Шанхаем у 1927 г., мае выразна мэты новай усенацыянальнай вайны проці Японіі.

Японскі пасол — ваенны дыктатар у Манчжурыі.

Японскі ўрад назначыў у „незалежную" Манчжурскую дзяржаву новага паўнамоцнага пасла, генарала Муто, якому адначасна даручана камандаваньне ўсімі ваеннымі сіламі Японіі ў Манчжурыі. Кітайскі ўрад рэзка запратэставаў проці такога „пасла".

Жыцьцё Польшчы.

Сьмерць жонкі п. Прэзыдэнта Мосьціцкага.

19 г. м. ў 12 гадз. дня памерла ў Спале жонка Прэзыдэнта Рэспублікі с. п. Міхаліна Мосьціцка. Урачыстыя хаўтуры адбыліся ў Варшаве ў суботу 20 жніўня.

Грашовы абарот у Польшчы.

Паводле інфармацыяў Польскага Банку на дз. 10-га жніўня г. г. было выпушчана ў ход білёну (срэбнай і ніклёвай манэты) на суму 267 мільёнаў 200 тысячаў злот. Апрача таго ў скарбах Польскага Банку заставалася яшчэ 48 мільёнаў 600 тысячаў такіх самых манэтаў. А ўсім выпушчана ў Польшчы 315.800.000 злотых білёну.

Ант. Навіна (А. Луцкевіч)·

Янка Купала, як Прарок Адраджэньня.

(Працяг).

У такім трагічным палажэньні знаходзіцца Сам у драматычнай поэме «Сон на кургане» (надрукавана ў 1910 г.). Чорны—сымболь пануючае варожае сілы, варожае і соцыяльна, і нацыянальна, здолеў так заблутаць у свае сеці Сама — адраджэнца, што ўласная вёска выдае яго ў рукі чужацкае ўлады, а сын Сама—за час пакутаваньня бацькі на катарзе — прыстае на царскую службу і выракаецца навет роднае мовы. Так расплачываецца Чорны за жаданьне Сама вырваць свой народ спад цямрычнае ўлады. — У аналёгічным палажэньні апынуўся і гэрой Купалы з поэмкі яго «У Купальскую ночку». Дух Пушчы — Дух Цемры — заступае дарогу чалавеку, каторы шукае купальскае кветкі, каб даць шчасьце свайму народу. Калі-ж чалавек перамагае ўсе перашкоды і выцягівае ўжо руку, каб сарваць заклятую кветку, — у гэты мамэнт, ізноў-жа ў выніку інтэрвэнцыі ўсемагутнага Духа Пушчы, пяе певень у вёсцы— *„у роднай вёсцы"*, і канчаецца Купальская ночка з яе цудоўнай зьявай. Падчырківаючы адно гэтае слова *„роднай"* вёсцы, Купала агульналюдзкае шуканьне шчасьця ў пастаці цудоўнае кветкі папараці — лёкалізуе, беларушчыць, сцьвярджаючы яшчэ раз, да чаго даводзе наш народ чужацкая ўлада. І калі да народу гэтага прыходзе Прарок (— сам Купала) і стараецца збудзіць людзкія пачуцьці ў грамадзе нявольнікаў, збудзіць нацыянальную і соцыяльную сьведамасьць ды павясьці масы на шлях барацьбы за вызваленьне іх, — людзі гэткі „адказ давалі грамадой":

А колькі нам дасі чырвонцаў,
Калі мы пойдзем за табой?...

І ўсё-ж такі укрытыя ў душы беларускага народу творчыя сілы, перахаваныя ад вякоў, не загінулі, як і сцьвярдзіў гэта наш поэта ў поэме «На Куцьцю". І вера Купалы — апраўдалася: настаў час прабуджэньня і для беларусаў.

Прабуджэньне беларускага народу Купала дагледзіў ужо ў 1905 годзе, калі беларускія сяляне й работнікі — разам з працоўнымі масамі ўсяе Расеі — першы раз узварухнуліся і зажадалі для сябе людзкіх правоў. Рэволюцыя 1905 году і яе вонкавыя праявы— многатысячныя мітынгі й паходы на вуліцах вялікшах местаў—вельмі крэпка дзеюць на выабражэньне Купалы. І той беларускі народны рух, пачатак якога бачыць у гэны час наш поэта, рысуецца яму ў пастаці таксама нейкага вялізарнага паходу масаў. Пад уплывам гэтага Купала і творыць свой верш-гімн «А хто там ідзе?»

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У вграмністай такой грамадзе?
— Беларусы.

А што яны нясуць на сваіх плячах,
На ў лапцях нагах, на ў крыві руках?
— Сваю крыўду.

А куды-ж нясуць гэту крыўду ўсю,
А куды нясуць напаказ сваю?
— На сьвет цэлы.

А хто гэта іх — не адзін мільён —
Крыўду несьць навучыў, разбудзіў іх сон?
— Бяда, гора.

А чаго-ж, чаго захацелась ім,
Пагарджаным век, ім сьляпым, глухім?
— Людзьмі звацца.

Купала дагледзіў, што ў беларусе будзіцца *Чалавек* — з усімі людзкімі патрэбамі душы і цела. І прабуджэньне гэтае сцьвярджаюць шматлікія, рознародныя праявы, якія адбіваюцца ў творах Купалы: бо ён бачыць, як разьвіваецца працэс адраджэньня роднага пісьменства; бачыць, як будзіцца вёска і шукае новых шляхоў для сябе; бачыць, як нарастае беларуская народная інтэлігэнцыя, глыбака захопленая ідэяй Адраджэньня, гатовая на алтар яе пакласьці ўсе свае творчыя сілы і свае жыцьцё. „Ужо днее" — вось формула, у якой сцьвярджае наш поэта факт прабуджэньня беларускага народу. А ў сваіх драматычных творах Купала дае абраз паступовае эволюцыі беларускае вёскі. У „Паўлінцы" Якім Сарока робіць яшчэ толькі першую спробу ўнесьці ў вёску новыя думкі, новыя ідэі, і — вёска аддае яго ў рукі варожае да нашага народу сілы — царскае паліцыі, гэтак сама, як сталася і з гэроем драма-

З літоускаго жыцьця.

Хвароба д-ра Шлапэліса.

Газэты падалі вестку аб цяжкай хваробе ведамага літоўскага дзеяча д-ра Шлапэліса, раднага места Вільні.

Д-р Шлапэліс—б. сябра Літоўскае Соцыял-Дэмакратычнае Партыі і дзеяч яшчэ з даваенных часоў. Падчас рэвалюцыі 1905 г. і ў паступныя гады меў блізкі контакт з дзеячамі Беларускае Соцыялістычнае Грамады. Заложыўшы ў Вільні Літоўскую Кнігарню, якая існуе і цяпер, д-р Шлапэліс прымаў у ёй на прадажу і беларускія кніжкі ды газэты, калі беларускае Кнігарні яшчэ ня было. Як прадстаўнік соцыялістычнага кірунку, не зьмяніў сваіх адносінаў да беларусаў і цяпер, калі большасьць літоўскага грамадзянства, апанаваная клерыкаламі, цураецца ўсіх беларусаў, якія ня йдуць пад камандай клерыкальнага абозу.

Жычым паважанаму дзеячу хуткага выздараўленьня!

З украінскага жыцьця.

Барацьба з п'янствам.

Жыхары Турчанскага пав., Львоўскага ваяводзтва, правялі паміж сабой цікавы плебісцыт — за ці проціў прадажы сьпіртных напіткаў. Большасьць люднасьці выказалася проці прадажы. З гэтай прычыны ўлада змушана будзе зачыніць каля 20 шынкоў.

С. С. С. Р.

Настроі ў чырвонай арміі.

Галоўны палітычны камісар чырвонай арміі Гамарнік зрабіў Палітычнаму Бюро У. Вык. Ком. Компартыі даклад аб настроях пануючых у радавай арміі.

Даклад сьцьвярджае, што з радавай вёскі ідзе ў армію бясспынных паток скаргаў на паступаньне радавых уладаў адносна да сялянства, якое ўсьцяж церпіць крыўды, рэпрэсіі, арышты, канфіскацыі збожа і т. д. Усе гэтыя скаргі, ведама-ж, „падыймаюць“ настроі чырв. арміі, якая, як ведама, блізу на 90 прац. складаецца з сялянскіх сыноў.

Перачытаўшы газэту — перадай другому.

З усяго сьвету.

Справа адбудовы чыгункі Лібава-Ромны.

Латвійская прэса наказуе, што лібаўскія купцы зьвярнуліся да ўраду з мэморыялам, у якім дамагаюцца адбудовы чыгункавага шляху Лібава-Ромны, які меў да вайны такое вялізарнае значэньне у гаспадарчым жыцьці Лібаўскага порту і зьвязаных з ім вялікіх абшараў, падзеленых пасьля вайны паміж Латвіяй, Літвой, Польшчай, БССР і УССР.

Як ведама, працівіцца адбудове руху на гэтай лініі Літва, якая ня хоча дазволіць вольнага транзыту з Польшчы ды ў Польшчу з прычынаў палітычных, хоць і сама шмат траціць на гэтым гаспадарча.

Ці удасца што зрабіць у гэтым напрамку латвійскаму ўраду, як жадаюць гэтага лібаўскія камэрсанты, — вельмі сумліўна. Не паслухала-ж Літва навет „радаў“ Лігі Нацыяў...

Сьмяротныя прысуды гітлераўцам.

Сярод гітлераўцаў страшэннае ўзбурэньне выклікаў першы сьмяротны прысуд сябрам гітлераўскае баёўкі, якія ў ноч з 9 на 10 жніўня ў м. Бытоме забілі, назьдзекаваўшыся перад тым, работніка-камуніста Канрада Пецуха. З лічбы дзевяцёх падсудных засуджаны на кару сьмерці пяцёра, іншыя дасталі па некальні гадоў цяжкога вастрогу або апраўданы.

Гітлераўская прэса ажно пеніцца з гэтае прычыны і пагражае, што выпаўненьне кары сьмерці будзе сыгналам да рэвалюцыі.

Гітлер паслаў засуджаным тэлеграму, у якой выказывае сваю поўную салідарнасьць з бандытамі і абяцуе бараніць іх ад кары.

Жыдоўскі пратэст.

У Жэнэве толькі што адбылася сусьветная канфэрэнцыя жыдоўскіх арганізацыяў. Канфэрэнцыя была выклікана, можна сказаць, галоўным чынам тэй небясьпекай, якая пагражае жыдом у Нямеччыне з боку гітлераўскіх бандаў. Канфэрэнцыя выдала маніфэст да жыдоў усяго сьвету, у якім, паміж іншым, пратэстуе проці паўсюдных імкненьняў да навароту гаспадараваньня пры помачы сілы і гвалту.

90 мільёнаў франкаў за газэтную кампанію.

Адна з францускіх газэт піша, быццам францускі ўрад атрымаў дакумэнтальная довады, што нямецкі ўрад зрабіў умову з уласьнікам найвялікшага ў сьвеце газэтнага выдавецтва Хэрста ў Амэрыцы, які мае некалькі тысячаў рознага роду часопісяў,—такога зьместу. Прэсавы канцэрн Хэрста мае распачаць шырокую кампанію на карысьць навароту „гданскага калідору“ (Польскага Паморра) да Нямеччыны. З свайго боку Нямеччына, як толькі — ў выніку гэтай кампаніі — займе Польскае Паморра, зараз-жа мае выплаціць Хэрсту 90 мільёнаў франкаў. Нямецкі ўрад лічыць, што на ўсю справу хопіць 30 месяцаў, на які тэрмін і аблічана ўмова.

Францускі ўрад, быццам, быў вельмі нездаволены гэтай рэвэляцыяй і хацеў навет аддаць гэныя дакумэнты... пану Хэрсту, каб пахаваць дражлівую справу.

Што тут праўда, цяжка сказаць.

Лічба безработных расьце.

Паводле апошніх дадзеных у Англіі зарэгістраваны 3 мілёны 110 тысячаў безработных, з якіх толькі каля 200 тысячаў жывуць бяз усякай дапамогі. Якую-ж тагды колёсальную суму грошай выдае Англія на дапамогу сваім безработным?!

———

На дзень 1-га жніўня ў Нямеччыне было агулам 5 мілёнаў 492 тысячы безработных, з якіх дапамогі дастаюць 2 мілёны 100 тысяч чалавек.

Канец Імпэрыяльнай Канфэрэнцыі.

Канфэрэнцыя „Дзяржаўнага Саюзу Брытанскіх Народаў“, як завецца цяпер б. Брытанская Імпэрыя, зачынілася 20 г. м. Канфэрэнцыя наагул не дала пажаданых рэзультатаў ані для Англіі, ані для брытанскіх дамініяў. Асабліва цяжка было разьвязаць спрэчнае пытаньне, амаль не разьбіўшае канфэрэнцыю, аб радавым увозе у Англію (савецкім „дэмпінгу“). Ня гледзячы на страшэнны націск з боку Канады і Аўстраліі, з якіх першая трэбавала забароны ўвозу у Англію савецкага лесу, а другая — савецкага мяса і збожа, англійскі урад адкінуў гэтае дамаганьне і згадзіўся толькі абмежыць савецкі ўвоз.

Новы выбарны закон для Індыі.

Англійскі ўрад апублікаваў новы апрацаваны ім выбарны закон для „самастойнай“ Індыі. Новы закон спрытна выкарыстоўвае усе супярэчнасьці паміж нацыянальнымі, тэрыторыяльнымі і рэлігійнымі меншасьцямі вялізарнай краіны — ў мэтах панаваньня англійцаў, якія быццам маюць на мэце гэт-

---

тычнае поэмы Купалы „Сон на кургане“. Але ў пазьнейшым сцэнічным абразку „На папасе“ сустракаем ужо нейкіх іншых сялян: яны — пад уплывам слоў песьні аб Лявоне, які сымболізуе збуджанага нясьведамага асілка—народ беларускі,—ня толькі ўкрываюць ад паліцыі факт бытнасьці з імі Незнаёмага — рэволюцыянэра, але, разыходзячыся, дэкляруюць схаваць, накарміць і апрануць яго, калі-б прыйшоў да іх у хату. Гэта ўжо — вялікі крок наперад у прабуджэньні сьвядомасьці ў масах; гэта — падгатоўка да таго „Вялікага Сходу“ ўсенароднага, на які ў „Раскіданым гнязьдзе“ (ў 1913 годзе) ідуць Сымон Зяблік з сястрой сваёй Зоськай, каб „выганяць смока“.

Бясспрэчна, у тэй эволюцыі, якую перажыў беларускі народ, ёсьць значная доля працы й самога Янкі Купалы. Бо ж гэта — натуральная місія песьняра, як сцьвярджае Купала ў вельмі цікаўным праграмным вершу ў зборніку „Гусьляр“:

Гэй, гусьляр, гусьляр!
Ты удар, удар
  Па струнах-званах,
Дай нам з песень дар,
Дум вялікіх чар,
  К сонцу зорны шлях
Дай, гусьляр, гусьляр!

Дзе залёг абшар
Кургаиоў — ахвяр,
  Сей, засей прасьвет.
Ты — слуга і цар,
Ты дудар-званар, —
  Чуе, знае сьвет...
Эй, гусьляр, гусьляр!

Перавалы хмар,
Цемру, зводы мар
  Выжый звонам струн;
Як вялік і стар
Сьвет, зямлі папар,
  Ты ад гумн да гумн
Запануй, гусьляр!

Дай паходням жар,
Лінь жыцьцё ў бор-яр,
  Ня мінай вакон;
Строй ваякаў шар,
Kроў сагрэй, як вар,
  Сказам новых дзён...

Грай, будзі, гусьляр!

Сказ „новых дзён“ і нясе Купала ў сваіх творах. Ён — будзіцель народу, павадыр яго ў барацьбе за лепшую будучыну. Ён прабуджае любоў да роднага слова, да роднае песьні, у якой бачыць магутны фактар нацыянальнага адраджэньня. Сьветлымі абразамі мінулага Купала будзіць у масах веру, што такой-жа сьветлай можа і мусіць быць і будучына. У поэме „Курган“ Купала апотэозуе духа волі, увасабленьнем якога зьяўляецца стары гусьляр-поэта: мукі сьмерць лютая ня могуць зламаць яго і прымусіць скарыцца перад князем-ліхадзеем. Сваімі ўзьлётамі „да сонца, да зор“ Купала цягне за сабой і масы ў краіну ідэалу:

Гэй, наперад, покі сэрца
  Б'ецца, рвецца на прастор!
Годзе млеці ў паняверцы!
  Гэй, да сонца! Гэй да зор!

І такіх заклікаў у Купалы вельмі многа: яны скрозь рассыпаны ў ягоных зборніках, пачынаючы ад „Жалейкі“ і канчаючы „Безназоўным“.

Але гэтым ня вычэрпываюцца функцыі Прарока-Павадыра, якія ўзяў на сябе Купала: ён, шчыры спагаднік усіх прыгнечаных народаў, выступае ў абароне і свайго народу проці кожнага, хто нягодна ўціскае беларусаў на груньце нацыянальным ці на соцыяльным:

Людзі чужыя! Хтось каліcь зьліча
  Вашу нам шкоду!
Зьліча праступкі, к суду пакліча
  Крыўда народу!

І ня толькі перад людзьмі бароніць свой народ Купала: ён даходзе да богазмаганьня, бо бачыць, што і тая найвышэйшая сіла, каторая, кіруючы сусьветам, павінна мець і атрыбуты найвышэйшае справядлівасьці, у адносінах да беларусаў ня пільнуецца справядлівасьці. У вершу „Цару Неба і Зямлі“ з патосам роспачы зварачаецца Купала да Бога, дакарае Яго, што Ён глух на мальбу беларусаў, і заканчывае свой твор клічам:

Вярні нам Бацькаўшчыну, Божа,
Калі Ты цар і неба, і зямлі!

А калі кліч гэты астаецца бяз водгуку, Купала ў далейшым адкідае і самую сваю старую веру ў Бога і галасна абвяшчае сваё новае credo:

Ў народ і край свой толькі веру
І веру ў самаго сябе!

(Канец будзе).

i

кім законам забясьпечыць правы ўсіх меншасьцяў.

Закон прадбачыць агульна-краёвы парлямант у лічбе 1513 паслоў, з якіх індусы меціму ць 705 мейсц, мусульмане — 489. пары — 71. Работнікам закон забясьпечвае 38 мейсц, кабетам — 37. Спэцыяльнае прадстаўніцтва забясьпечана эўрапэйцам, хрысьціянам, прамыслоўцам, абшарнікам і г. д.

Нацыянальна-індуская партыя заявіла рэзкі пратэст проці новага закону, накіненага Індыі Мак-Дональдам, і абяцуе актыўную барацьбу проці яго з боку насяленьня.

ХРОНІКА.

— **Пачатак заняткаў у беларускіх гімназіях.** Заняткі ў прыватных беларускіх гімназіях у Вільні і Навагрудку пачнуцца ў нармальным часе—1-га верасьня.

Прыймовыя экзамены ў Вільні адбудуцца 29, 30 і 31 жніўня.

Да абвешчанае арганізацыі дзяржаўных гімназіяў школьныя ўлады дагэтуль не прыступілі.

— **З жыцьця КПЗБ.** Абшарніцкае „Слово" далей падае сэнсацыйныя рэвэляцыі аб заняпадзе дзеяльнасьці камуністычнае партыі ў Заходняй Беларусі і растратах грошы павадырамі яе. Быццам у Віленшчыне ў сувязі з гэтым выступілі з партыі 67 камуністаў, якія абязаліся (перад кім?) падпісаць дэклярацыі аб „паньствовай лёяльнасьці". У Менску быццам адбылася спэцыяльная нарада партыйнага цэнтру з учасьцем былых грамадаўцаў Рака-Міхайлоўскага, Мятлы і інш., пасьвячоная справе аздараўленьня адносінаў у КПЗБ. На нарадзе пастаноўлена было выслаць у Зах. Беларусь некалькі дазнаных камуністычных дзеячоў, якія ўжо і перабраліся на польскі бок граніцы.

Паўтараем гэтыя інформацыі цалком на адказнасьць „Слова".

— **Рэгулярная паветраная камунікацыя Варшава-Вільня-Рыга-Тальлін.** 17 жніўня выляцеў з Варшавы—праз Вільню—ў Латвію і Эстонію першы з аэрапляна ў, якія будуць падтрымліваць рэгулярную паветраную камунікацыю між гэтымі краямі. У зьвязку з гэтым важным прадпрыемствам, арганізаваным з пачыну Польшчы, ў Варшаве, Вільні, Рызе і Тальліне адбыліся адпаведныя ўрачыстасьці. Паветраным шляхам мае адбывацца пасажырскі рух і перасылацца паштовыя перасылкі, наагул блізу не даражэйшыя, як чыгункай.

— **Чаго ня можа „заняць" сэквэстратар.** Паводле распараджэньня Рады Міністраў у справе спагону падаткаў—цэлы рад прадметаў з маемасьці неаплатнага падатніка ня можа быць „заняты" й прададзены сэквэстратарам—за падатковыя залегласьці. Вось галоўныя з гэтых „нятыкальных" прадметаў:

1. Дамовыя прылады, пасьцель, хусьце (бялізна) і штодзенная вопратка ўсіх сябраў сям'і.

2. Запасы ежы і апалу для ўсяе сям'і з работнікамі, **патрэбныя на 1 месяц.**

3. Прылады і сыр'ё, неабходныя дзеля зарабляючых сябраў сям'і ў іх фаховай ручной працы.

4. Прадметы, неабходныя дзеля выкананьня службы ўмысловага працаўніка, а так самага яго пэнсія—да бліжэйшага тэрміну платы.

5. У тых, што ня маюць сталай пэнсіі, нятыкальны грошы, патрэбныя для ўтрыманьня сям'і—на бліжэйшы тыдзень...

6. Прадметы ці грошы, якія падатнік атрымае, як пазыку ці дапамогу ў выпадках надзвычайных (як хвароба, сьмерць каго з сям'і).

7. Прадметы, патрэбныя для рэлігійных практыкаў ці навуковай працы.

8. Пачэсныя адзнакі (ордэны), шлюбныя пярсьцёнкі, фамільныя паперы, рахунковыя кнігі і т. п.

Усё гэта трэба ведаць і вясковаму падатніку.

— **Цэны на хлеб.** Віленскі гарадзкі стараста падаў да ведама, што з дн. 22 жніўня с. г. ўводзіцца такса на хлеб, паводле якой абязваюць наступныя цэны:

Житні пітляваны 65% хлеб кілёгр.		37 гр.
„	сітніца—хлеб	30 „
„	чорны хлеб	27 „

На віноўных вымаганьня вышэйшых цэнаў за хлеб прадбачана кара да 3000 злотых штрафу.

Корэспондэнцыі.

Беззашчытная вёска.

(М. Жодзішкі, Вялейскі п.).

Жывучы на вёсцы, нам здаецца, што ад нас адвярнуліся ня толькі людзі, але і Бог, бо жыцьцё стала горшаць няведама дзеля якіх прычын. Грош дастаць на вёсцы гэта проста немагчыма, бо рэдка знойдзецца шчасьлівец, які мае захаваных з папярэдніх гадоў пару залатовак. Пазычыць няма адкуль, як было раней. Панкі ўжо нідзе не даюць, а толькі езьдзячы ўсякія інспэктары ды сэквэстратары сьцягаваюць „залегласьці", якіх падчас аплаціць проста немагчыма, а бывае і так, што толькі сьцягаваюць ад „залегласьцяў" працэнты, якія бываюць большыя, чымся сама „залегласьць". На ўсе беды набрана на гміну сэквэстратараў аж па 2, якія маюць пэнсыі і яшчэ апроч таго працэнты, якія выцягіваюць з жылаў селяніна, бо сягоньня іначай іх не лабудзеш. Прышлі і сплаты пазычак на адбудову, што калісьці давалі паставіць хаты, грашыма і дрэвам; сягоньня трэба аддаваць з прац., а за тыя нашыя хаты, што зьнішчылі войнамі, пазабіраўшы скаціну і ўвесь здабытак, нам мусіць Бог заплаціць. Нашыя будынкі „ўможылі", а пазычкі нашыя ня могуць уможыць, хоць і пісалі па некалькі разоў паданьні — аб уможэньні.

Кожны стогне, што так стала цяжка, што ніхто ня зьвернецць увагі на тое, што сягоньня трэба зьменшыць падатак удвая, не гаворачы аб тых „адбудаўляных" грашох, якія нам далі, як мы сядзелі на папялішчах сваіх сяліб, ня маючы ні адкуль ратунку. Хваля сэквэстраў, ліцытацыяў і апісаньняў дашчэнту дабівае дух селяніна, каторы, ня відзячы ні адкуль ратунку, чакае нейкай няведамай „перамены". Няўжо ж гэта нармальныя варункі, што быў адзін сэквэстратар, а цяпер два, і абодвум плаціць пэнсыю. „Дрогомістж" быў адзін, цяпер ёсьць два ў гміне, і абодва „ўжываюць сьвэжэ новетшэ", адзін другому памагаючы нічога не рабіць, не гаворачы аб тым ужо, што войты гаспадараць як у сваіх хвальварках, трымаючы замест аднаго каня — двух і часта возячы сваіх „вуенэк", а то проста сабак на паляваньне. Чалавек, бяз ніякай адукацыі, займаючы становішча сэкрэтара гміны, атрымоўвае каля 300 злот., кватэру, апал і сьвятло, маючы двух памоцнікаў. Ці гэта нармальныя варункі? Яму 100 злот. (гэта 50 пуд. жыта ў месяц), жывучы на вёсцы, аж па горла, — дый-жа ёсьць новыя людзі, людзі працы, не здэмаралізаваныя вайной і рознымі пераходамі жыцьцёвымі, адукаваныя, каторыя, маючы гэтакія варункі, парадзілі б селяніву ў кожнай патрэбе і бяз пляшкі. Праўда, пляшкі цяпер быццам не вымагаюць, але ўсё-ж без яе будзеш стаяць у гміне да вечара, а то папросяць прыйсьці і заўтра для „заканчэньня".

Час вялікі зьвярнуць на ўсё гэта ўвагу вышэйшым уладам і вырваць з карэньнямі гэта паскуднае зельле, засеянае ад старых царскіх часоў.

Васковец.

Паштовая скрынка.

В. Брусаванка, гм. Язно, **радняму Міхалу Вяяю.**

В. Дарожкі, ім. Язно. **Ул. Шчэрбіцкаму.**

В. Мірончыкі, гм. Празарокі, **Алекс. Карасю.**

В. Абруб, гм. Празарокі. **Лявону Давідовічу.**

В. Вуглы, гм. Празарокі, **Івану Рачкоўскаму.**

Фальв. Доўгае, гм. Празарокі. **Уладз. Харату.**

В. Рабунь, гм. Касьценеўская, **Міхалу Супрановічу.**

Усім пералічаным асобам газэты высылаем. Кніжкі ў бібліятэчкі вышлем па атрыманьні папісаных заяваў.

Прыслалі грошы ў Рэдакцыю наступныя асобы:

Аляксандр Говор	— 1 зл.	30 гр.	
Праф. Д-р Г. Улашык	— 4 „	50 „	
O. Jon. Sprogis	— 1 „	30 „	
Аўген Шлык	— 1 „	30 „	
Ул. Міралютаў	— 2 „	— „	

Навучайце вашых дзяцей чытаць і пісаць пабеларуску!

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22